
SVEDOCI I RODOLJUPCI

DEJAN ILIĆ

Znamo da se *Feral* čita. Znamo i to da ima ljudi koji kriju da čitaju *Feral*. Za to je ilustrativna priča koju je moj prijatelj čuo u vozu, putujući jednom iz Beograda za Zagreb. Jedan od saputnika tada mu se poverio da redovno čita *Feral*. To mu je, objasnio je, navika još iz vremena kada je živio u Hrvatskoj, na šta ga podseća čitanje *Ferala* u Srbiji. Čak i kada povremeno boravi par nedelja u mestu u Hrvatskoj iz kog je izbegao, kupuje i čita *Feral*, ali to krije. Na upitan pogled odgovorio je “anegdotalom” o svom komšiji, takođe izbeglici. Komšija je, naime, u istom tom hrvatskom mestu bio pretučen, a umesto saosećanja, od putnika u vozu Beograd–Zagreb dobio je primedbu: “Ko ti je kriv kad nisi sakrio *Feral*.” Dakle, reklo bi se da *Feral* čitaju ljudi kojima odgovaraju stavovi koje ovaj list zastupa, ali su istovremeno svesni da ih okolina u kojoj se nalaze ne deli u većini, te da oprez nije na odmet.

No, psihološki profil čitalaca *Ferala* ipak je nepredvidljiv. Od pre neki dan znamo da ima i onih koji kriju da čitaju *Feral* jer ih je, sva je prilika, sramota da neko pomisli da se, ne daj bože, sa *Feralom* slažu. Ti novootkriveni čitaoci *Ferala* urednici su beogradskog lista *Svedok*: Vladan Dinić (glavni i odgovorni), Radomir Rakočević (zamenik) i ostali članovi redakcije; a možda i neki od stalnih saradnika: dr Nikola Milošević (akademik), dr Ljiljana Vujotić, Milen Simić (general potpukovnik), dr Margit Savović, dr Vasilije Kalezić, dr Slobodan Turlakov.

Urednici, akademici, generali i doktori u broju 531 *Svedoka*, od 26. septembra 2006, iz *Ferala* su preštampani tekst Nenada Dimitrijevića “Rodoljupci pišu ustav” (br. 1096, 22. rujna 2006), a da to – da su tekst iz *Ferala* preštampani – nigde nisu naznačili. Da tekst jeste uzet iz *Ferala*, a da nije, recimo,

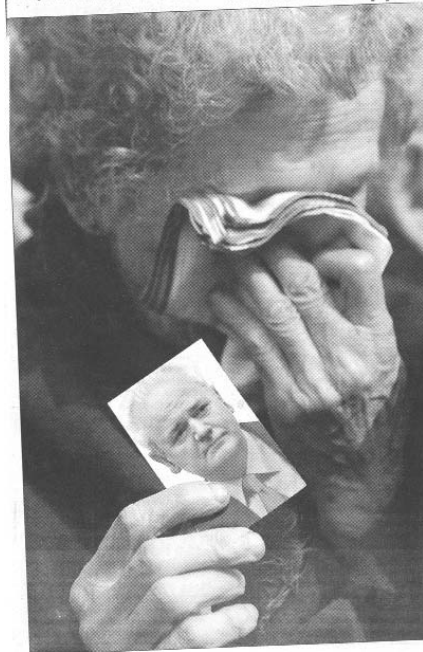
NENAD DIMITRIJEVIĆ, PROFESOR NA CENTRALNOEVROPSKOM SVEUČILIŠTU U BUDIMPEŠTI,
PIŠE O NAJAVLJENIM USTAVNIM PROMJENAMA U SRBIJI

RODOLJUPCI PIŠU USTAV

Srbija, polovinom septembra 2006: "političko" ubistvo u Novom Pazaru, bombaške pretnje Nataši Kandić, fašisti u Parlamentu, podržani fašističkim medijima, optužuju za fašizam jednu ministarku; dokaz njenog fašizma je njeno nacionalno poreklo; ministar Velimir Bilic optužuje novinare; proces za ubistvo Zorana Đinđića vraća se na početak: Vlada čuti. Čute i građani. Ali građani su samo naprosto rezignirani i apatični. S druge strane, vlast čuti i radi. Posla je mnogo. Rezultati su vidljivi; tako nam barem kažu, kada izra-

Formulacija o Kosovu kao sastavnom delu Srbije, ako se usvoji, funkcionisat će kao simbolička deklaracija lišena pravnog značaja za sve u svetu, izuzev za samu državu Srbiju. Država Srbija imat će izbor: ili će i sama ovu normu tretirati kao deklarativnu, ili će doneti odluku da joj priđe kao istinskoj pravnoj normi koja zahteva poštovanje. Poštovanje ove pravne norme bit će moguće samo na jedan način: kao odluka o prekidu svih političkih i pravnih veza sa svima u svetu koji prihvataju nezavisnost Kosova. Ukratko, poštovanje ovakve norme bilo bi jednako odluci o samoizolaciji zemlje

ratska tranzicija otpočinje promenom ustavnog sistema. Ako se privrati stari da je rešenje starog režima tek prvi korak u uspostavljanju demokratije, odnosno da "destruktivno" fazi promene režima mora da sledi proces izgradnje novog porečka u kome će društvo biti pravno, politički i vrednosno reintegrirano na novim osnovama, značaj uspostavljanja novog ustavnog okvira trebalo bi da bude očigledan. Vreme neposredno posle promene režima najpovoljnije je za donošenje ustava. Tip političkog pluralizma karakterističan za "normalnu politiku" u drugom je planu. Aktivi promene još uvek su ujedinjeni i zato se u ovom periodu može realno očekivati da će oni biti u stanju da se slože oko konstitucionalizacije principa i aranžmana koji bi bili podjednako prihvatljivi za sve. Komparativno iskustvo promena režima kaže nam da ovaj momenat traje kratko, jer na njegovo mesto veoma brzo dolaze imperativi dnevne politike, koji produbljuju razlike među političkim akterima. Ako se *window of constitutional oppor-*

du na svetlost dana iz onoga što se neupućenom može činiti kao autistična zatvorenost. Akcioni plan za Mladićevu hapšenje uspešno se sprovodi. U Beču i na raznim međunarodnim adresama na kojima se pominje Kosovo, dosledno se brani srpska država, srpski nacionalni interes i srpsko nacionalno biće, sve to uz istovremeno principijelno zalaganje za poštovanje načela i normi međunarodnog prava.

"Strategija nečinjenja"

Ukratko, istorijski trenutak je težak, to valjda shvataju i Kandić, i Dulić-Marković, i oni novinari. Svako ponosob mora da se stripi dok se brani ono opšte. Ko znači dokaz da je ova vlast na visini zadatka treba da bude vest da se u Srbiji piše ustav. Ovo je iznenađujuća vest. Podsetimo se: Srbija još uvek živi pod Miloševićevim ustavom, onim koji je donet 1990. godine i koji je - vreme je to pokazalo, s pravom - nazvan odelom skrojenim po meri jednog čoveka. Podsetimo se još nekoga: kad pogledamo uporedno iskustvo zemalja u demokratskoj tranziciji, viđeno da postoje određeni sled i ritam koraka koje treba napraviti, kako u demontaži starog režima tako i u konstrukciji demokratskog poretka. Proces uvek počinje ustavnim promenama kojima se reformišu političke institucije, uspostavlja sistem vladavine prava i garantuje primat ljudske slobode formulirane u obliku osnovnih prava građana. Srbija je u ovom pogledu izuzetna, kao verovatno jedina zemlja koja svoj put od diktature ka demokratiji nije otpočela ustavnim promenama.

Ostavimo za trenutak po strani analizu Srbije i zapitajmo se za načelne i praktično-političke razloge zbog kojih demokratski

Srbija je verovatno jedina zemlja koja svoj put od diktature ka demokratiji nije otpočela ustavnim promenama - prvoraz u Beogradu ličkom spretnosti od Miloševića

Zašto je posle oktobra 2000. izostala temeljita reforma pravnih i političkih institucija? Mislim da razloge za nečinjenje, nepristupanje promenama treba tražiti u odnosu prema nacionalističkoj ideologiji i prema nasleđu prošlosti. To je na fragilan način postalo očigledno u martu 2003., kada je ubijen premijer Zoran Đinđić. Tada se pokazalo da se pojedini delovi Miloševićevog aparata nosilje u novom režimu nastavili velikom moć, ali i da je politički odnos prema prošlosti - principijelna tačka razlikovanja između novih političkih elita

lunivij propusti, posle će biti mnogo teže doneti ustav, i takav, zakasneli ustav će verovatno biti izložen legitimacijim i sadržajnim rizicima, koji su mogli da se izbegnu njegovim pravovremenim donošenjem.

U Srbiji je takav ustavotvorni momenat propušten i rezultat je bio zadržavanje državno-pravno provizorijsima opterećenog višestrukim nasleđenom prošlosti. Ta "strategija nečinjenja" svela se na odbranu pravno-političkog okvira koji je Milošević kreirao kao fašadno autonomnom režim i njegovim praksama. Takvim izborom neposredno su kompromitovani napor usmereni ka demokratizaciji Srbije - politički akteri koji su se zalagali za reforme bili su primorani da svoje projekte prilagođavaju ograničenjima koja je nametalo rudimentarni institucionalni okvir fašadno državnosti. Zbog se to dogodilo, odnosno zašto je posle oktobra 2000. godine izostala temeljita reforma pravnih i političkih institucija

iskorišćena elektronska verzija koja već uveliko kruži Internetom (što bi generali, ako uopšte rade svoj posao, morali da znaju), svedoči nekoliko slovničkih grešaka i jedna morfološka razlika između hrvatskog i srpskog jezika.

U tekstu u *Svedoku*, u pasusu koji počinje rečima “Mnoga od ovih pitanja...”, u prvoj rečenici stoji “međustranakah”, a treba, kako je i u elektronskoj verziji i u *Feralu* “međustranačkih”. U pasusu koji počinje rečima “U Srbiji je...”, u poslednjoj rečenici u *Svedoku* stoji “protiv-demokratski”, a treba, kako i jeste u elektronskoj verziji i u *Feralu* “proto-demokratski”. Napomena na kraju, da je tekst napisan za časopis *Reč*, razlikuje se u elektronskoj verziji od one u *Feralu*. Elektronska verzija:

Nenad Dimitrijević predaje na Katedri za političke nauke na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti. Bavi se ustavnim teorijom i političkom teorijom (političkim legitimitetom i tranzicionom pravdom). Tekst je napisan za časopis “Reč” i biće objavljen u br. 74, koji izlazi u oktobru.

Feral:

(Autor predaje na katedri za političke znanosti na Centralnoevropskom sveučilištu u Budimpešti. Bavi se ustavnim teorijom i političkom teorijom – političkim legitimitetom i *tranzicijskom* pravdom. Tekst je napisan za časopis “Reč” i bit će objavljen u broju 74, koji izlazi u listopadu.) (*kurziv moj*) 29

I Svedok:

(Autor predaje na katedri za političke nauke na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti. Bavi se ustavnim teorijom i političkom teorijom – političkim legitimitetom i *tranzicijskom* pravdom. Tekst je napisan za časopis “Reč” i biće objavljen u broju 74, koji izlazi u oktobru.) (*kurziv moj*)

Forma napomene o tekstu je u *Svedoku* ista kao i u *Feralu*, i bitno se razlikuje od napomene u elektronskoj verziji. Zabavno je i to što su reči i oblici karakteristični za hrvatski “sveučilište”, “bit će” i “listopad” iz *Ferala* zamenjeni u *Svedoku* odgovarajućim srpskim rečima i oblicima “univerzitet”, “biće” i “oktobar”, a da je hrvatski oblik “tranzicijskom” ipak zadržan, umesto da dosledno bude zamenjen sa “tranzicionom”.

Nenad Dimitrijević, profesor na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti, ekspert za ustavnu i političku teoriju, o najvišem pravnom aktu koji Srbija namerava da usvoji na referendumu

USTAV

Srbija, polovinom septembra 2006: "političko" ubistvo u Novom Pazaru; bombaške pretnje Nataši Kandić; fašisti u parlamentu, podržani fašističkim medijima optužuju za fašizam jednu ministarku; dokaz njenog fašizma je njeno nacionalno poreklo; ministar Velimir Ilić opet napada novinare; proces za ubistvo Zorana Đinđića vraća se na početak. Vlada čuti. Čuša i građani. Ali građani su samo naprosto rezignirani i apatični. S druge strane, vlast čuti i radi. Posla je mnogo. Rezultati su vidljivi, tako nam barem kažu, kada izadu na svetlost dana iz onoga što se neupućenom može činiti kao autistična zatvorenost.

Akcioni plan za Mladićevo hapšenje uspešno se sproveli. U Beču i na raznim međunarodnim adre-

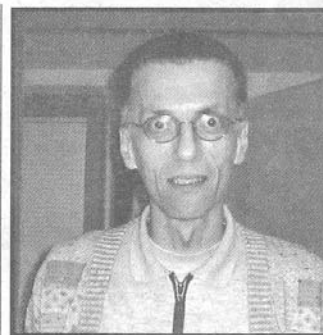
bude vest da se u Srbiji piše Ustav. Ovo je iznenađujuća vest. Podsetimo se:

ma kojima se reformišu političke institucije, uspostavlja sistem vladavine prava i garantuje primat ljudske slobode formulisane u obliku osnovnih prava građana. Srbija je u ovom pogledu izuzetna, kao verovatno

proces izgradnje novog politika u kome će društvo biti pravno, politički i vrednosno reintegrirano na novim osnovama, značaj uspostavljanja novog ustavnog okvira trebalo bi da bude očigledan. Vreme nepo-

Oni, pa referendum: Poslanici Skupštine Srbije

Nenad Dimitrijević

vić kroirao kao fasadu autoritarnom režimu i njegovim praksama. Takvim izborom neposredno su kompromitovani naponi usmereni ka demokratizaciji Srbije - politički akteri koji su se zala-

tačka razlikovanja između novih političkih elita. Okolnost da odnos prema prošlosti nikada nije eksplicitno politički tematizovan, već da se on stalno iznova implicitno iskazuje u poveriti-

30

RODOLJUBLJE I KOSOVO VIŠE DEKLARATIVNO NEGO OBAVEZUJUĆE

Svedoka br. 531, od 26. septembra 2006,

Kad sve to jeste tako, i kad je očigledno da je tekst u *Svedoku* preštampan iz *Ferala*, zašto urednici, akademici, generali i doktori nisu dodali još jednu napomenu i rekli odakle je tekst uzet, kad ga već jesu uzeli a da (onako, generalski) niko ga za to nisu pitali? Zašto je urednike, akademike, generale i doktore bilo sramota da napišu da su tekst uzeli, a ipak ih nije bilo sramota da tekst ukradu. I ne samo da su tekst ukrali, nego su mu uredničkom opremom promenili i smisao, pa to onda više i nije tekst iz *Ferala*, ni iz elektronske verzije, nego je to delo urednika, akademika, generala i doktora, koje oni podmeću autoru, jer ih je odnekud sramota da ga sami potpišu.

Za razliku od teksta u *Feralu*, tekst u *Svedoku* naslovljen je “Rodoljublje i Kosovo više deklarativno nego obavezujuće”, iz čega bi moglo da se zaključi da autor teksta zamera “ustavotvorcima” što se za “odbranu” Kosova zalažu samo deklarativno, dakle rečima, i da bi svoje rodoljublje osim rečima morali da iskazuju i (generalnim) delima. Ko god je čitao tekst u *Feralu* zna da to nije stav autora. Nadnaslov teksta u *Svedoku* glasi “Nenad Dimitrijević, profesor na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti, ekspert za ustavnu i političku teoriju, o najvišem pravnom aktu koji Srbija namerava da usvoji na referendumu” i čitaocu sugerise da je proces već okončan, te da je “Srbija” namerna da usvoji novi ustav. Autor teksta, naprotiv, tvrdi da je proces tek započet, i da će svako srljanje ka njegovom kraju uništiti izgled Srbije da uspešno okonča tranziciju ka demokratiji.

Za razliku od međunaslova u *Feralu*, u *Svedoku* se ističe međunaslov “Politička elita svesna trenutka”, što izgleda kao sažetak autorovog stava prema političkoj eliti, a zapravo je sintagma koju je Dimitrijević u svom tekstu upotrebio očigledno ironično. Otuda i prethodno navedena kao slovna, “greška” *protiv-demokratski* umesto *proto-demokratski* više ne izgleda kao greška, već menja smisao rečenice u kojoj je učinjena u skladu sa smislom koji uredničke intervencije na silu nameću tekstu. Usled uredničke, generalske i doktorske intervencije, tekst u *Svedoku* završava se: “Odatle sledi da nas ništa drugo [do to da je Kosovo uvek bilo i da će zauvek biti sastavni deo Srbije] ne može i neće obavezivati: bez obzira šta se u međunarodnim forumima odluči. Srbija će se držati slova svog najvišeg akta.” Čitaoci *Ferala*, naprotiv, znaju da se tekst Nenada Dimitrijevića ne završava borbenim pokličom protiv sveta; naprotiv, autor rezignirano zaključuje: “Poštovanje ove pravne norme bit će moguće samo na jedan način: kao odluka o prekidu svih političkih i pravnih veza sa svima u svetu koji prihvataju nezavisnost Kosova. Ukratko, poštovanje ovakve norme bilo bi jednako odluci o samoizolaciji zemlje.”

31

Jasno je gde su razlike između *Ferala* i *Svedoka*, i zašto su urednici, akademici, generali i doktori falsifikovali Dimitrijevićev tekst i prećutali gde je on izvorno objavljen. Ako bismo sad u potrazi za razlozima takvog nasilja posegnuli za opsežnim teorijama o smišljenom delovanju raznih službi, mislim da bismo pogrešili. Na pitanje zašto urednici, akademici, generali i doktori svojim glasom ne ispušte ratne pokliče u prilog novom ustavu, nego svoje budalaste stavove podmeću drugima, ne treba davati složene odgovore. Jer, jednostavan odgovor nam je nadohvat ruke: reč je o pukom beozobrazluku, nepoštenju, kukavičluku i gluposti.

Tekst je prvobitno objavljen u *Feral Tribune* br. 1097, 29. rujna 2006.

